ՇԿԱՊԱ

Լրագիր Տարեգրական

Թիւ 28 — 17 (5) ՅՈՒԼԻՍԻ — 1854

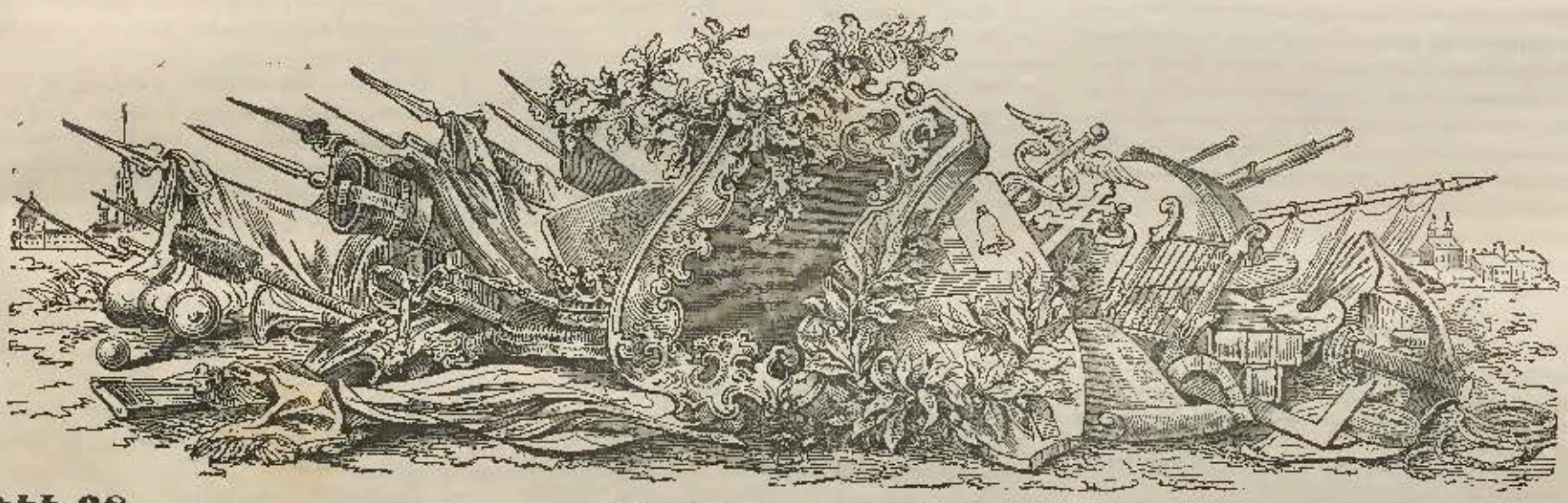

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ· Ռուսաց պատասխանը։ — Պր. Փոքրաան խորհրդածութիւնը։ Հելլադրական լուր։

ԱՆԳԼԻԱ· Գաղղիական զրաց չուն, եւ այլն։

ՍՊԱՆԻԱ· Նոր ապստամբութիւն մը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ· Պատերազմի լուր։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ· Պատերազմի ու արշաւալ լուր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ· Աւելալ լուր։

ՌԻՍՈՒՄԵՆԻՈՆՔ· ԱԶԳԵԱՅՆ· Ելեալ յառաջադրելոյ հարցանց պէտք է որ հրապարակական արդիւնք ցուցնուն։

ԵԳԻՊՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ· Եգիպտոսի լրմունք։

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ, 17 ՅՈՒԼԻՍԻ։

Ընդ միութիւնն՝ որ գեռ Ռուսաց դահլիճն տուած պատասխանին վրայ կը սիրէ, կը յուսանք՝ որ շատ չանցնիր կը փարատի, եւ զիւանները գաղտնութիւնէն հասարակաց լոյսը կը ելնեն։ Թէպէտեւ սրատես քաղաքագէտ աչքեր պակաս չեն, որ այն քողին տակէն կերպարանաց որպիսութիւնը չտեսնեն։ Այն իսկ պատասխանւոյն գաղտնի եղան ալ տեսութիւնից սպառնալից գործունէութիւններուն չդադրիլը բաւական գուշակութիւն մը չեն։ Նիկոդիմոս կայսրը երկու մեծ տէրութիւնաց պատասխան տալիք ուներ։ Աւստրիական յայտագրէն զատ Պրուշի կայսրն ալ Պր. Մանթայֆլը գնդապետին ձեռքէն բարեկամական՝ եւ միանգամայն ռազմական թուղթ մ՝առած է։ առ երկու թղթերուն ալ նոյն վիճակը մէկ օրուան մէջ պատասխանները տուաւ, մէկը յանձնեց Կորչաքով իշխանին ձեռքը եւ. արտաքոյ կարգի դեսպանութեամբ Ճամբայ հանեց, եւ երկրորդը Մանթայֆլը գնդապետին ձեռքը տուաւ։ երկու դեսպաններն ալ հասան իրենց տեղերը, թղթերը յանձնեցին։ — Աւստրիական կողմանէ անթափանցելի գաղտնութիւնը գեռ պահուած է։ Պրուշի լրագիրները Մանթայֆլի բերած պատասխանոյն վրայ քիչ շատ քանի մը լուսաւորութիւններ տուած են, որոնք թէ որ ստոյգ են՝ Աւստրիայի տրուած պատասխանւոյն վրայ ալ տեղեկութիւն մը կու տան։

Ռուսիական լրագրին մէկը շրջս կէտերու մէջ կ՝ուզէ բռնադատել Ռուսի պատասխանը։ 1. Ռուսիա կ՝ընդունի Ս իէնեայի Ապրիլի 9ին արձանագրութիւնը, որուն մէջ չորս տերութիւնները Դրան հպատակ քրիստոնէից վրայ պաշտպանութիւն առած են։ 2. Ռուսիա՝ յանձն կ՝առնու տաճկական ոստանն գրաւս նշելու, թէ որ Անգլիացիք ու Գաղղիացիք ալ Ցաճկի սահմանն գրաւս կ՝երթան եւ Ռուսիա ներս չմնան։ 3. Պատերազմական գործողութեանց նկատմամբ Ռուսիա Սերբիի դեսպին կը բռնէ։ 4. Ռուսիա պատրաստ է խաղաղութեան դաշնաց մէջ մտնելու, եւ որ իրեն ապահովութիւն կը տրուի, որ ան միջոցին մէջ իրեն վնասակար բանի մը ձեռք չիզարնուիր։

Այս լուրերուն մէջ բանիբուն լրագիրները շատ անճշտութիւններ կը դուշակեն, որովհետեւ Բէրլինի ընտրած լրագիրն է լուրը տուողը, որն որ յայտնի Ռուսաց սուրը կը քաշէ։ — Նոր Բրոսիական լուրեր ըստուած կէս պաշտամունքան լրագիրը ասոնց վրայ խօսելու տուեն՝ ան շրջս պայմանները շատ կը մերժանին։

Աւեալի վաւերական եւ հաստատմանգոյն կերեւան Միւնիմենդրի Տերութեան ապաստ բռնուած պաշտօնական լրագրին թղթակցին խօսքերը, որ կը ասէ, թէ պէս կրնամ ձեզի ապահով տեղեկութիւն մը տալ Ռուսաստանի Աւստրիայի պահանջմանցը տուած պատասխանին վրայ։ Բայց նախ պէտք է հաստատել, որ Աւստրիան իր պահանջմանցը վրայ ընտանեկան յայտարարութիւն մ՝ալ աւելցուցած է, որուն մէջ Ռուսաց կը ծանուցանէ, որ Դանուբեան իշխանութիւնները բռնելու միտք ունի։

Այս կարգադրութիւնը, կ՝ըսէ ընտանեկան յայտարարութեան մէջ, որուն իր վերատուած շահը պատճառ եղաւ, վերջ պիտ՝որ տայ ան վիճակին, որն որ հիմնուեան շրջանութենէն ազբիւրն եղած է, եւ. իբր հիմ ծառայէ պիտի խաղաղութեանց, որպէս զի երկու կայսրն գոհ ընող միաբանութիւնը յառաջ բերեն։ Բաց ասկից Աւստրիա նաեւ զլխաւորապէս՝ առաջարկած է Ռուսաստանին, որպէս զի ան խոստացութենէն յաջող երբն ապահովցուի։ Ասոնց Ռուսաստանի մեծափառ կայսրը պատասխան տուած է, որ զինադադար ընելու պատրաստ է, եւ. Վալաքիան եւ Մոլաւիային մէկ մասը պարպելու, եւ Վալաքիան Աւստրիային բռնելուն ընդդիմութիւն չունի։ բայց խաղաղութիւնը օրաշրջելն յառաջ իր զօրքը փոխելն ասդին քաշելու չիկրնար հաւանիլ։ իսկ ըստ խաղաղութեան պայմանները բուն նկատմամբ՝ յայտնած է, որ Ռուսաստան չիկրնար հրաժարիլ ան ամէն իրաւունքներէն, զորոնք ապրի գաշինքները Ցաճկի հպատակ Ցոյներու նկատմամբ իրեն կը շնորհեն։ Ասոնց մէջ յայտնի է, որ երկու Գերմանական տերութիւններն իրենց պահանջմանց պատիսի պայմանաւոր եւ անկատար ընդունելութեան վրայ գոհ դիտի չլլան։ Փրանքֆուրտի լրագիրը (որն որ Ռուսաց հաղորդակցութեան մէջ է) Պերլինէն վաւերական աղբիւրներէ առանցով ասանկ կը գրէ։ Պետերբուրգէն եկած մասնաւոր լուրերուն նայելով, զորոնք այնպիսի ամենիներ առած են, որոնք ալեկ տեղեակ ըլլալու միջոցներ են։ Ռուսաց կայսրը Աւստրիայի առաջարկութեանց ընդունելն դիմաներու եւ զինադադար մը ընելու միտք կ՝երեւայ։ Հաւանած է նաեւ որ Աւստրիան զբաղարիան բռնէ, բայց Մոլաւիան բոլորովին իր տարու եւ իր զօրքը փոխելէն առաջն քաշելու չէ հաւանած։ Իսկ ըստ խաղաղութեան պայմաններուն նկատմամբ՝ յայտնած է, որ Ռուսաստան չիկրնար հրաժարիլ ան ամէն իրաւունքներէն, զորոնք ապրի գաշինքները Ցաճկի հպատակ Ցոյներու վրայ իրեն կը շնորհեն։

— Հանրէս եղեալոց ազնուական սրադրին Աւստրիայի նկատմամբ դրածներուն շարունակութիւնն ու վերջը։

Հոստեղս Պր. Փոքրաա կ՝անցնի այն խնդրոյն թէ երբ արդեօք Աւստրիան պարծուելիութենէն դաշնին մէջ այն ատրճանի աղդեցութեամբ պիտի օգնէ Պրուշիայի եւ Անգլիայի, ինչպէս որ խոստացութենէն ասեն բրա։ Ինչ բանի կը սպասէ որոշիչ խօսքը գրուելու համար։ Եւ նոյն խնդրոյն այսպէս պատասխան կու տայ։

Թէպէտ եւ Ռուսը Աւստրիա կը նեղին, իրեն գեմ սպառնալիք կ՝ընեն, իրեն ամենեւին ատելութիւն չունին ցուցներ, ի վերայ այսր ամենայնի ինքը չեր կրնար ասանց դէմ՝ ապահովութեան բանի մը ձեռք պարնել՝ մինչեւ որ Գերմանիոյի մէջ իր դիրքը կորգի գրած ու ապահովցուցած չեր։ Դարձեալ՝ չեր կրնար մոռնալ իրմէ պահանջել որ իր բանակները Դանուբի քովերը շարէ, քանի որ Գաղլիա եւ Անգլիա նոյն կողմերը չէին հասած։ Ներուի մեզի որ ասենք մ՝ալ Աւստրիական կառավարութեան տեղն ունենինք եւ. չեմ թէ ասնէ ու անհասկնալ հրապարակական կարծեաց, հոգա Փոքրիի եւ Լամարտինի մտայի դանդիճնեբուն այն պատասխանը տանք, զորն ան՝ մեր կարծեաց նայելով՝ Աւստրիա կրնայ իրենց տալ։ Փրանկֆուրտ Յոմանի կայսրն ու Պուլ կամը կրնային իրենց այսպէս ըսել։ Պարեւեան իշխանին մէջ մնար ալ մեր պաշտպանած սկզբունքները կը պաշտպանենք։ Ամենեւին բան մը չիկրնար մեզի նոյն սկզբունքներէն մէկն ալ տալ առնել տալ։ Ի՞նչ ուղղութիւնը, մեր արգէն մեզի տուած երաշխաւորութիւնները, մեր յարատեւ շահերը մեզի երաշխաւորկ կը բան մը սրչափ մնայիր ենք հասարակաց գաղտնի։ Դարձեալ մեր ինքնիշխանութեան մէջ անոր պէտք չէ նայիլ որ ամենքը մեկուսի ոգիներ կամ՝ ճամբայ ելլեն, հարա անոր որ ամենքը մեկտեղ հոսանքն։ Թէ որ մենք մեզի հետ միանալու ժամանակ դուրս ելլենք, ան ատեն թշնամութիւնները մեզի հանար շատ աւելի կանուխ կը սկսին՝ քան թէ մեզի հանար, որն որ մեզի մեծ գիտաս կ՝ընէ՝ սուանց հասարակաց գաղտնի օգուտ մը բերելու։ Յանդգնութեան հանար հարկաւոր է որ մենք կարելի եղածին չափ մեծագոյն զգուշութեամբ՝ մեր թշնամոյն ամենեն աւելի զգայուն կողմը գործենք։ Թէ որ Աւստրիա ամենիրապէս դուրս ելլէ, ան ատեն մենք պատերազմի դաշտին վրայ տուանցին կը մնանք, ուր որ գոյք հայլիս Յունիսին կրնար հանիլ։ Դարձեալ ինչ կ՝ըներ եթէ որ մենք զանգ պղտատ տրած ըլլայինք Ռուսաց Դանուբն անցած ատեն։ Պատերազմական իշխանութիւնները մեր մեր ամրացած տեղերը։ Զի թէ միայն կը տարուէր Աւստրիա առաջին թիրանանին արձակելու, հարա նաեւ պատերազմի դաշտին վրայ ինք մեր միտակ կը դանուէր։ Որպէս զի մենք կարող ըլլանք այն գրեց մէջ մնանել՝ որն որ մեր մինչեւ հիմայ բռնած ընթացքն ըստ բաւականին մեզի կը ցուցնէ, տարանցկ որ այն ժամանակը հասնի՝ երբ կրնանք փոխոխակի իրարու սղնել, երբ գոյք ալ պատերազմի դաշտը հասած կ՝ըլլայ, որպէս եւ կարելի կ՝ըլլայ պարապագոյն պահանջած ինն հանգրութեան յարակցիմ մը չինել։ Ռուսաց դէմ, այն ժամանակը, կ՝ընենք, երբ մեր գործակցութիւնն ամէն առնէն աւելի տարու կրնայ ըլլալ։ Դարձ գոյք ի միմեանց եկէք գործելու, եւ եթէ մեր գործակցութիւնը պահանջեցիք։ Դարձ գոյք միասնաբար մանելու բանակին ձամբ թիւրը կարելի՝ եւ եթէ մեզմէ պահանջեցիք որ նոյն բանակին ալ կոգմը կարենք։ Մեր յարաբերութիւնքը մեր հաստատուն շահերը ինչպէս չիտաք, ուր որ ուճարարներնիս կրնայ տալ։ Ան յարաբերութիւնը ամենեւին ժամանակի կորուստ չէ։

Մենք նոյն ժամանակը էր գործածեցը Դերմենիայի մէջ մեր ապահովութիւնը հոգալու, Պուլի հետ ուենեալու յարաբերութիւններու վերջաւորական դաշնադրութիւնը մը հաստատելու, այն կենսական խնդիրները լուծելու, զորոնք ոչինչ է որ ամէն կողմանէ կատարելութեան կարգի դրած չլլայ իր սեպուհեան բոխան ի կրնս. գնելէն յետոյ։ . . . Ն. ասորիս գործունեութեան դարձաւութիւնց մասնաւոր մէջ մնացեալ յաւելուածներ կարիք կասարուեին. առաջինն ան էր՝ որ Դերմենիայի եւ Պրուսի հետ իր բաները կապի դրուեին, երկրորդ ոչ ոք որ Ընդհանրական-Կարդիական զօրքերը Պոլսոյ բանները թոյլ հասնեին։ Այս պարմանները առաջինը Բարիզի ՀԹՆ դաշնակցութիւնը կատարուեցաւ։ . . . Ասանկ դաշնադրութիւնք պատերազմ հրատարակելու նոր գործողութիւն եւ իրաւ ալ նոյնն հաւասար բան մը է։ Ասորիս ան բանա ազդեկ գիւռ։ իր պահանջումը Յունիսի մէջ դիտի ընդունի։ Ռուսի պատասխանը շատ չանցնիր կը հանդիպի։

Ռուսի կողմանէ տրուելու պատասխանին վրայ Պր. Գորչակով կը գրէր որ Ան չոր ու մերժողական կերպով՝ որով Դիկոզյան կայսրը Պուլի լեռադաւորին ըրած վերջին խաղաղական փորձերը հերքեց, բաւական կը ցուցնեն որ նոյն պատասխանը՝ գեղանական հայրապետական կարուելու հաստատ բան մը պիտի՝ որ ըլլայ։ Ինկէ եւեւ. խօսքն առ նիւթերուն մէջ գործող դիմաւոր անձանց վրայ դարձնելով պատիս կը դրէ։

Լրկ որ խնդիրն աւելանի Ցանկասանի ու Ռուսաստանի մէջ կը յաւելու էր, գործողութիւնց կենդրոնը կոստանդնուպոլիս էր. երբ որ ինքնին եւրոպական հոգս նոյն կենդրոնը Վիեննա փոխադրուեցաւ։ Վիեննայի մէջ Գաղղիան եկաւ՝ որ Ընդհանրի հետ գործողութեան գլուխն անցաւ եւ տարբ հետ մէկտեղ յաջողութեան պատիւն ու արդիւնքը ստացաւ։ Ընդհանրա, հիմայ կրնանք ասել քանի առանց անպատասխանութեան խառնափնթիլ, ցուցուց որ շատ աւելի դժկամակութեամբ Ընդգլիայի կը մնանեայ՝ բան թէ մեղ։ Ընդգլիայի 1848 ու 1849 տարիները բռնած քաղաքականութիւնը. Հայրատ. դրդապատրոն եղած նախանձիրքը. Դաշնութիւնն շարունակութիւնները. փոխարար. յաղթուելու դժկամակութիւն մը պատճառած էին Վիեննայի մէջ. որն որ միայն Գաղղիոյի բարեկամական մեջերոգութիւնքը կրնար յաղթել։ Իսկ Գաղղիայի քաղաքականութիւնն յանկարելիութիւնները՝ որոնք դիւանագրաւ հարկաւոր էին Վիեննայի մէջ մնալը գտնելու համար, դիւրաւ կրնան իմացուիլ։ . . . Դէպի իսկ անդրդիական ընդարձակութիւնը. նեղելն հաճելիութեամբ կը տեսնեցք որ Վիեննա կեցող Գաղղիական դեսպանին կը տրուի ամէն արոյնը դեկրդելու մէջ. սկզբնաւորութեան պատիւը, ինչպէս ենք, Վիեննական պաշտօնաթերթը (Noue). Դեկտեմբերի 3ին ու Հանուարի 13ին արձանագրութիւնները. դաշնադրութիւնն մը գաղափարը՝ որն որ Ընդրիի 9ին արձանագրոյն փոխուելուցաւ։ Այս ամենայն գրուածները դարձիր խիզաղուելցան եւ. Եաքը Վիեննայի խորհրդակցութիւնն անոնց Եւրոպական սահմանի վերջ մը նեղարդելը սաւ։ Մեր կողմանէ Պր. Ցարեանը Լեւիին եւ Պր. Պուրքարէին անուններուը միայն դիպուածաբար դիտի ամենայն բան թէ մեղ։ Ռուսի պատասխանը շատ չանցնիր կը հանդիպի։

Ռուսի կողմանէ տրուելու պատասխանին վրայ Պր. Գորչակով կը գրէր որ Ան չոր ու մերժողական կերպով՝ որով Դիկոզյան կայսրը Պուլի լեռադաւորին ըրած վերջին խաղաղական փորձերը հերքեց, բաւական կը ցուցնեն որ նոյն պատասխանը՝ գեղանական հայրապետական կարուելու հաստատ բան մը պիտի՝ որ ըլլայ։ Ինկէ եւեւ. խօսքն առ նիւթերուն մէջ գործող դիմաւոր անձանց վրայ դարձնելով պատիս կը դրէ։

Լրկ որ խնդիրն աւելանի Ցանկասանի ու Ռուսաստանի մէջ կը յաւելու էր, գործողութիւնց կենդրոնը Կոստանդնուպոլիս էր. երբ որ ինքնին եւրոպական հոգս նոյն կենդրոնը Վիեննա փոխադրուեցաւ։ Վիեննայի մէջ Գաղղիան եկաւ՝ որ Ընդհանրի հետ գործողութեան գլուխն անցաւ եւ տարբ հետ մէկտեղ յաջողութեան պատիւն ու արդիւնքը ստացաւ։ Ընդհանրա, հիմայ կրնանք ասել քանի առանց անպատասխանութեան խառնափնթիլ, ցուցուց որ շատ աւելի դժկամակութիւնամբ Ընդգլիայի կը մնանեայ՝ բան թէ մեղ։ Ընդգլիայի 1848 ու 1849 տարիները բռնած քաղաքականութիւնը. Հայրատ. դրդապատրոն եղած նախանձիրքը. Դաշնութիւնն շարունակութիւնները. փոխարար. յաղթուելու դժկամակութիւն մը պատճառած էին Վիեննայի մէջ. որն որ միայն Գաղղիոյի բարեկամական մեջերոգութիւնքը կրնար յաղթել։ Իսկ Գաղղիայի քաղաքականութիւնն յանկարելիութիւնները՝ որոնք դիւանագրաւ հարկաւոր էին Վիեննայի մէջ մնալը գտնելու համար, դիւրաւ կրնան իմացուիլ։ . . . Դէպի իսկ անդրդիական ընդարձակութիւնը. նեղելն հաճելիութեամբ կը տեսնեցք որ Վիեննա կեցող Գաղղիական դեսպանին կը տրուի ամէն արոյնը դեկրդելու մէջ. սկզբնաւորութեան պատիւը, ինչպէս ենք, Վիեննական պաշտօնաթերթը (Noue). Դեկտեմբերի 3ին ու Հանուարի 13ին արձանագրութիւնները. դաշնադրութիւնն մը գաղափարը՝ որն որ Ընդրիի 9ին արձանագրոյն փոխուելուցաւ։ Այս ամենայն գրուածները դարձիր խիզաղուելցան եւ. Եաքը Վիեննայի խորհրդակցութիւնն անոնց Եւրոպական սահմանի վերջ մը նեղարդելը սաւ։ Մեր կողմանէ Պր. Ցարեանը Լեւիին եւ Պր. Պուրքարէին անուններուը միայն դիպուածաբար դիտի ամենայն բան թէ մեղ։ Ռուսի պատասխանը շատ չանցնիր կը հանդիպի։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՐԵՐ

Վիեննա, 11 Յուլիսի։

Հելսինգֆորս, 9 Յուլիսի։ Պուլղարիոյեն 6888 հոգի 1864 տարուայ՝ 12,913 արքատով ու 32,830 ուխտարով պիտասարարիս կը ջրեն։ Պուքրէշ դրաքելու պատրաստութիւնները լուի կը յառաջանան։ Ռուսաց զորքին մէկ քանի բաժինը գէպ ի Հարաճեվդ խրկուելան, թէպէտեւ Ցանկայ կողմանէ հեռուեղ լսանք գրչի հանելու փորձ մը եղած չէր։

— Վիեննա, 12 Յուլիսի։

Թիրեան, 12 Յուլիսի։ Լրեկուան Գունասանէն նաւահանդիստ հասնող Լրսի շոգենաւը նոր լուր մը չբերաւ։ Փանլանիոմ լրագիրը անցած ամսոյն 30ին կը ծանուցանէ որ Հաճի Փեհիրտ Յունասանն կը գտնուեայ։ իր զորքին մեծ մասը ցրուած՝ արդէն Յունասանի մէջ կը գտնուի։

— Վիեննա, 13 Յուլիսի։

Լ. Փարիզ, 12 Յուլիսի։ Մոնիթէոր կը ծանուցանէ Կայսեր Պուլոնը հասնիլը, ուսկից որ Քալէ պիտի՝ անցնի։ Պորակ անուանուած արեւելեան գրաց բամբնեն նաւ մնալուն հանդիսատես ը լլլու համար։ Նոյն լրագիրը Աստրիանէ առնուս 11ին լուրը տարով կ'ըսէ թէ նոյն մոլորաբարոյին մէջ հանդարտութիւնը կը տիրէ։ ապստամբները Տեսիմեա Փեշտի քով կը գտնուին։ Իրենց գնդիրը քանի որ կ'երթայ կ'անասրանայ, եւ թագաւորական զորքը իրենց եւտեւէն ինկած է։

2. Կոստանդնապոլիս, 3 Յուլիսի։ Եգիպտացին կը ծանուցանի որ Լուսանի մէջ ապստամբութիւն մը եղած է։ Սուլթանի դեսպանատունէրի մեջ Ռուսաց պահանջոց հիւրերը գնդակոծուելու են։ Բուսիրոսին բացիրը ելեւէջներ դարձած։

3. Ընդհանրի Յուլիսի։ Ծովու վրայ եղելութիւնն երթալով կը սաստկանայ։ Ընդգլիական շոգենաւ մը շատ մը Սամսոնի կամ Սեմենտիկի նաւեր պրեց, եւ կղզւոյն կասկածաւոր բնակիչները ձեռք տալ կը պատնդէր։ Գաղղիական շոգենաւ մը Միրոյի քով յանկարան նաւերին բոլոր զէնքերնին ժողովեց ու. Լ. Ն. ըսուած լրագրոյն խմբագրին՝ թագաւորին սեմնական բժշկին ու գրագիրին՝ նոյնպէս Մեհմաքասի առնը մէջ ընուելիներն եղաւ։ Տելիեանի արտաքին գործոց պաշտօնարանին մէջ ընդհանուր քարտուղարը՝ պաշտանէն մերժուելու։ Քաղաքական ու զինուորական պաշտօնատերերուն՝ առանց իրենց մեծերուն հրամանին թագաւորին առջեւն ելլելը տրգելուելու։ Թագաւորին ունկնդրութիւնն առուած առանց պաշտօնեաներուն դէպք է դտնուիլ։

— Սերպիոյ՝ Յունիսի 29ին պատահած հրդեհին վրայ, աս մանր լուրն առնք, որ ոմիրաղ թագ մը խանութներով մկտեղ եւ երկա. մկիրի պրեր են։ Մինչեւ հիմա եղած վնասը 40—50 միլիոն ղուռուշ կը կարծուի։ Խել մը ցորեն ալ պրեր է։

4. Լոնտրա-ան Ընդհանրը Լեմբերկէն տրուած հեռագրով, հեռագրական լուրը կը հրատարակէ։ — Օսմանա, 7 Յուլիսի։ Մրիալանեան նաւատորմիղը՝ 58 նաւ՝ Երեկ թաղուելի ընթրուն մէջ անտեսեցաւ, որ դէպ ի Սեւ ասատիոյ կ'առաջանար։ Նոյն ատենը չորս շոգենաւներ ալ Օսմանցի ջրերը կը հարեին։ Փարեվիչ իշխանը պեղեն դէպ ի Մոսկիլ դնաց։ (Ինչպէս արդէն ծանուցուած էր նոյն սպարապետը իր Դանուբեան զօրաց վրայ ունեցած վերին հրամանատարութիւնը քիչ ժամանակուան համար կորչաքով իշխանին ձեռքն յանձնած է)։ — Կայսերական հրամանագրով Օսմանեան-Սարէն զօրապետը Օտոմանցին կանչուած է, եւ անոր տեղն Ենիքալ զօրապետը Օսմանցի կառավար անուանեցաւ։

— Վիեննա, 14 Յուլիսի։

1. Շերմանիա, 11 Յուլիսի։ Պուքրէշէն Ցին ու Ցին եկած լուրը կը հաստատեն Ցանկաց արիւնահեղ պատերազմնուս ճարտարեմի առնելը տասն օր մէկ ժամ պատերազմելէն ետքը, որն որ իրենց ալ մեծ կորուստներ պատճառեց։ (Տես վերը Ցանկասանի հատուածը։) Իսկոյր փաշան 30,000 իրենելովը ու 18,000 օգնական զօրքով Ռուսճուք կը կենայ։ Կորչաքով իշխանը դէպ ի Դանուբ գնաց։ Սոլիմանով զօրապետը, պաշարութիւնը վերանալէն ապատերու համար, եւ քաղաքացու։ Գրուլիվ զօրապետը թիւ. ը կորսնցուց։

2. Պուքրէշ, 10 Յուլիսի։ Գ'ենրիւայ որ Ռուսերը նորէն ճանրաձիգ առնել կ'ուզեն։ բայց Ցանկիները մերձաւոր կղզւոյ մը վրայ կ'ամրանան։ — Հարիւր յիսուն սալէն աւելի վիրաւոր ռուս զինուորներ Պուքրէշ բերուեցան, որոնց մէջ գրեթէ 80 պաշտօնական կայ։ դեռ ուրիշ վիրաւորներու սայլեր կը սպասուին։

— Վիեննա, 14 Յուլիսի։

Փարիզ, 13 Յուլիսի։ Թեմապ. Կայսրը Պուլոնիի գրաց հանդէս մը լսաւ. եւ յայտարարութիւն մ'ալ տուաւ, որուն մէջ Անգլիայի ու Գաղղիայի հետ դաշնակցութեան վրայ գովեստով կը խօսի, ու կը պատրաստ թէ ամենայն զօրութեամբ տարբին իրաւունքը, Եւրոպայի ապահովութիւնն ու Գաղղիայի պատիւը պիտի պաշտպանու ին։

— Վիեննա, 15 Յուլիսի։

Լոնտոն, 15 Յուլիսի։ Լրտեսներուն սենեակին մէջ՝ Ֆլանդրայի յայտնեց, որ Տէնտասին՝ Զերբիստանի ժողովրդեան դերեվարաութիւնը բորբոքին արդելելու հրաման գացած է։

ԱՆԳԼԻԱ

Լոնտոն, 5 Յուլիսի։ Թագն ու Քրոնիէլ կը հաստատեն այսօր ան տարածուած լուրը՝ թէ Քանալին մէջ պահիստի զօրաւոր նաւատորմիղ մը կը պատրաստի, եւ թէ 6000 գաղղիայի զօրք բրիտանական կատարութիւնն նաւերով Պալթիկ ծով պիտի իրկուին։ Փ. Գ. Պէյ նաւապետը հրամանն ընդունած է իրեն հրամանատարութիւն տակ կապիտան նաւախմբովը Շէրոգուռ երթալու, Վիրջիլ գալզիայի զօրքը տեղեկանալ տեղը տանելու համար։ Նաւախմբին կազմող նաւերն են Ուրլ, Ռոնիտ 120 թնդանօթով, Ռոնիլը 120 թնդ. Ս. Վինսենտ 102 թնդ. Ընդիանալ 91 թնդ. Ճեղոյնը 91 թնդ. Փոսերիսել 84 թնդ. Քեռնոմ 84 թնդ. եւ Փորթիֆայլ 84 թնդանօթով։ Նաւարանները մէջ մինչեւ խոր դիշեր կը գործեն, որպէս զի պատրաստութիւնները լրանան։ Եւրոպայի մէջ՝ վախցուած հանգիստն վրայ յարձակելու համար ոգեկոչի ահագին պատրաստութիւններ տեսնուած ատեն՝ Յունիսի 19ին Ս. Վինկենտիոսէն (արեւմտեան Աֆրիկէի Գաղղիի գլխաւոր հրամանատարանն) կը գրեն թէ նոյն կողմերուն ջրերուն վրայ ամենամեծ թնդանօթներով զինուորուած Ռուսաց կրկնայարկ մը տեսնուած է, որն որ հանդիպաց Ամերիկայի հիւպատոսն ալ կը հաստատէ։ Թէ մէկ հատիկ կրկնայարկ նաւ մը միայն 1000 ծովական մղոն ընդարձակութեան մէջ Պրազիլիայէն ու Լասարիայէն եկող ամրաւ. հարստութեամբ բեռնաւորուած շոգենաւներու վրայ ինչ ստոյգնախ հոս սարսափ կրնայ պատճառել։ Լրտեսներուն ցանք երկրի մայրաքաղաքներուն մէջ չեն կրնար երեւակայել։

ՍՊԱՆԻԱ

Մադրիտ, 3 Յուլիսի։ Բողոքաղաքին մէջ նորէն զինուորական ապստամբութիւն մ'եղաւ։ Այս վրդովման դլուխ եղած էր Օ'Տոնել զորստկալը, որն որ շատանցս ընէ Մադրիտի մէջ պահուրտած կեցած էր, եւ անդադար գաղտնի գաւակցութիւնը յաւաջացրնելու եռանդ կ'ընդլար, եւ Քամիուցանց գրաբարտին խորհրդակցութիւնը 2000 ձիաւոր իր կողմը ձգելով Յունիսի 27ին ապստամբութեան դրօշը բացաւ, ու դէպ ի Ալքանտ Ճամբայ ելաւ։ Սանք կը զրուցեն թէ ան ապստամբները թագաւորին ալ Լարուլիոյի դպրատէն առնուլ ու մեկեղանիկ կ'ուզէին, բայց չկրցան յաջողցնել։ Յունիսի 30ին թագաւորական ու ապստամբ զինուորներն իրարու հետ զարնուեցան, եւ ան եղբիններնը շատ ինչաս կրեցին, ու դէպ ի Թալեսոյ սկսան քաշուիլ։ Մադրիտի պահանդիպ զօրքը հաստատիմ ճնաց, եւ բնակիչը հանդարտ կեցած էին։ Ամսոյս 2ին զարշամեան վիճակը հրատարակեցաւ։ Մադրիտի հանդարտութիւնը երբեք չմոռացաւ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Օդեսայէն Յունիսի 14ին այսպէս կը գրեն։ Ռուսերը (Ազատու. ծովու բերանը) Քէրչի ծովանկիզը քարերով լեցուած 32 նաւեր ընկղմելով պատերազմական նաւերու համար անմատչելի ըրին։ Թուրք Անգղիացւոյ եւ Ռուսաց դիւրինութեան մասնաւոր փոխհրաձգութիւն մը պիտի ըլլայ։ Արդէն Պետերբուրգէն հաւանութիւնն եկած է։ Հանձնքի ակնկալութիւնը բոլոր հարաւային Ռուսաստանի համար շատ նպաստաւոր է, այնպէս որ հիմակու ընկ արդէն խոսին ու գարնան դիմը դգալապէս իջած է, իսկ ցորեն. բանակը նոյնիսկ այնչափ հարկաւորութիւն ունի։ Օտեսայի 20,000 քաղաքացիներ զորքը՝ քաղքէն դուրս բանակած է. միայն Ուլան ըսուած (Լեհայի) հիմնարկաց 2 գունդ՝ պատերազմներուն մէջ կեցած է։ Կայսրեցիի արուեստներուն սահմանն ալ բերդերը՝ սաստիկ շտապութեամբ կ'ամրացուին ու պարէնով կը հոգացուին։ Լոնդոնէ Ճորտապագէս զրպարտուած ու նոր՝ Ռուսաստանի ամրացնելուն եւ բերդերուն հրամանատարը՝ 10 օրէ վեր Խոթինի բերդաքաղաքին մէջ են, ուր գրոց ու գնդացոց ձեռքով զանազան ամրութիւններ կը շինեն։

— Պրահէշիսէն հրդեհին վրայ Լեռնէ լրագրը Մայիսի 31ին հետեւեալները կը գրէ։ Երեկ առաւաւոտ 9ին եւ 10ին մօտերը հոս 3 անգղիական կրկնայարկ շոգենաւեր եկան, որոնք կէսօրուան ժամը 1ին մեկ՝ ծովեզերքը քով երկաթի նեռեցին։ Ժամը 4ին 200 հոգւոյ չափ նաւակներով յամնք եկան՝ նաւաստիներ ծովեզերքն եղող տախտակէ նաւամատոյցին (խոնկին), կուպրի եւ տրիզ շատ շտեմարաններու, նաւահանգիստը գտնուող Ցնաւերու, եւ այլն. կրակ տուին, այնպէս որ քիչ առեղուան մէջ ամէն ալ բոլորն մէջ կը լողային։ Դատարանը 5 մեծ՝ 1000 տակառաչափի նաւեր կային, որոնք լիքնած եւ ծով իջեցուելու մնա էին։ Կուպրի շտեմարանի մէջ 12,000 տակառ կուպր, եւ. Ձիւթ եւ անոր դիմացը տախտակներու մեծ կոյտ մը կար։ Նաւաստիներ, առագաստներ, չուաններ նոյն իսկ Շէլեոնեանու երկիրներ նաւ մը հոս հասած եղան, այնպէս որ միասը 350,000 արծաթի ռուպլի կը հասնուի, բայց քաղքին ամէնեւին միաս մը չինց։

— Ցոյն լրագիրն Ուլէաստրի պատահածներն առանց կը պատմէ։ Մայիսի 31ին առաւաւոտ ժամը 3ին հոս սուրհանդակ մ'եկաւ եւ ծանոյց որ գաղղիական-անգղիական նաւատորմիղին մէկ բաժինը Պարէշիսատ դարձած եւ պատերազմի լրոյը մեծ արձանները՝ ամէն մարդ սկսաւ իր ինչքն ու առաջուանները երկրին նետելը փախչելու, բոլոր խանութները գոցուեցան, եւ. քաղքին մէջ գործը չուեցողներն՝ անմիջապէս անկիր հեռացան։ Քաղաքն ամբողջ դարձած էր եւ. ամէնքն անձկութեան մէջ էին, որովհետեւ դիւրին որ հնարաւոր եղող 30 խարսխները պիտի շարունան թշնամին գէմ գնել։

Յունիսի 1ին կէսօրէն եղբը 4 անգղիական կրկնայարկ շոգենաւներ նորէն Ուլէաստրի նաւահանգիստը եկան, եւ երբոր քաղքէն մինակ քանի մը մղոն հեռու էին՝ քաղքէն շրջապատիկը պատերազմական դրօշակ դիմացին գացին եւ. աղաչեցին որ քաղքին ինայեն։ Իրենց պատասխան տրուեցաւ որ առանձնական ստացուածքներու վնաս մը չիհասնիր, եւ. քան պամ չէ մնի քաղքին, այլ պատերազմի միջոցներու կրակ պիտի տրուի։ Դիշերը ժամը 11½ին 50 Անգղիացի քաղաք մտան եւ որիշ 300 հոգի քաղքին մնա նաւակներու մէջ կեցան, ամէնքն ալ զէնքով սպառազինուած։ Իսկ Ուլէաստրի գտնուող խաղախներն Անգղիացւոց գալէն ժամ մը յառաջ քաղաքը թողուցին եւ. մէյ մ'ալ չերեւցան։

Անգղիացիք տէրութիւնն եւ առանձնական շտեմարաններէն շատերը քննելէն ետեւ՝ քաղքին ստորագրած բնակիչներէն իրական գնոյն կէսորը պարէն գնեցին, խոստանալով որ քաղքին մէջիրը եղած գինուորականները չեն այրիր։ Ամէնց եղբը հոյլ ճորտակ տուին նախ նաւաստանի մէջ լցնելու եւ գրեթէ ծովը իջեցնելու մնա եղող 8 նաւ եւ նաւահանգստին մէջ կեցած ուրիշ շատ հնագոյն նաւեր, գարձեալ կուպրի շտեմարանը 18,000 տակառ կուպրով, բոլոր տախտակներն եւ. գերաններն, ինչպէս նաեւ իրիւրս պաշար կեցած ձիւթը, պակիր մինչեւ. ապոր (3) կը տուէր, եւ. շատ կրկնայարկ շոգենաւները գնա նոյն անոր՝ այսինքն քաղքէն մղոն մը հեռու կը կենան։ Ուլէաստրէն ասա հրդեհն կրած վնասը՝ դրեթէ պարահէշիսատն կրածին չափ կը համարուի, այսինքն, գնուած վաճառքներուն գինը գոյս հանելով, առ նուազն 3 միլիոն 400,000 արծաթի ռուպլի։ Բարեբախտաբար Յունիսի 1ին բոլոր գիշերը ջրաւոր անձրեւ մը գալով եւ. հովը դէպ ի ծով ընթանալով՝ քաղաքն անվնաս մնաց, միայն ալեզոր փայտերուն քովը գտնուող քանի մը շտեմարաններ, ինչպէս նաեւ հանքային ածխոյ շտեմարան մը բոցերու մէջ ապառնցան։ Հոս անհամբերութեամբ յուսերնս. կը ապասուի որ արդեօք Անգղիացիք նոյն եւ հոն եղող նաւերն այրած են։ հոն տեղուան միասը շատ մեծ պիտի ըլլայ, եւ. դժուար հոս տեղինին առնելի։

— Ամսուրիի լրագիր մը Հէնրի Պիւսմիթ ծովակալին ուղղակիին Ուլէաստրիի քաղաքացւոց առուած հեռեւեալ յայտարարութիւնը կը հրատարակէ։

"Անգղիայի ծովակալն առանձնական ստացուածք պիտի չապտկանէ եւ. ոչ. առանձնական մարդու պիտի վնասէ։ Իր միտքը միայն ամրութիւնն եւ. պաշտպանութիւնն գործերը եւ Ռուսաց կայսեր ստացուածքն ապտկանել է։ Ուստի քաղաքացիները քանի որ խաղաղութիւնամբ իրենց տներուն մէջ կը մնան՝ պիտի պաշտպանուին, իսկ եթէ Ռուսաց զօրաց հետ միանալու ելլան՝ իրենց թշնամի պիտի համարուին։ Անգղիացի ծովակալը կը բաղձայ որ կանայք եւ. ալրաք քաղքէն դուրս իջնուին։"

— Լրագրաց 25ներորդ թուոյն հեռագրական լուրերուն մէջ ծանուցած էինք Անգղիացւոց գամբարձ-ելպիին վրայ ըրած անյաջող յարձակումը։ Դէպ դէպքին վրայ տրուած մանրամասն տեղեկութիւնները ասոնք են։ Անգղիացիք ատուիւ ունայնասարան պիտի գտնէին քաղաքը, եթէ մերիին երկու օր իրենց հոն նաւերը չսպասեցնէր։ Այսպէսով 100 զինուոր՝ մեծ մասը կառքով կրցան քաղաքն հասնիլ, որոնց հետ միացան 100 պինաւորեալ քաղաքացիք։ Քաղաքն երկու թնդանօթ միայն ունէր, ու երկու թնդանօթներն երկու. շտեմարաններուն մէջտեղը դրին, եւ տախտակներ գամերով շտեմարաններն իրարու հետ միացուցին, այնպէս որ իրարու. մէկ շինք կ'երեւային, ու թնդանօթները չէին տեսնուեր։ Զօրքը շինքերուն մէջ պահուըտեցաւ։ Անգղիացւոց երկու. կրկնայարկ շոգենաւներ քաղքէն քիչ մը հեռու երթալով նեռելով՝ 9 փոքր նաւ. 350 (ուրիշ լուրերու նայելով 180) հոգւով եւ ամէն մէկ նաւը մէկ մէկ 24 լիսա կշռող թնդանօթով դէպ ի ցամաք սկսան թիավարել, եւ երբ որ Ռուսաց գոպանած տեղէն դիմացն հասան՝ պէնա զօրաւորին հրամանաւ առջեւի տախտակները փոս առնելով՝ սոսկալի գնդակոծութիւնամբ նաւերը բարեւեցին։ Անգղիացիք միայն թնդանօթներուն թանձր մանիւն կրնային Ռուսաց տեղն խմնալ։ Անգղիացիք կէս ժամէն նաքը սկսան քաշուիլ, այնպէս որ մէկ ժամէն՝ Ռուսաց մարտիկներուն ապրեցուիներնէ հեռու էին։ Իրենց բոլոր նաւակները վնասեցան, մէկը անմիջապէս խորքան ծակեցաւ ընկղմեցաւ. իսկ մէկ ուրիշ մը անձնատուր ըլլալու ստիպուեցաւ, որուն մէջ մնացածներէն զատ 22 մեծ մասը վիրաւորած նաւաստիներ կային, որոնք գիրի առնուելնան դաւառն մէջ եղած թնդանօթը յամնք հանուեցաւ եւ սալակի վրայ դրուելով՝ մարտիկները զօրացներու. դրծածուեցաւ։

Այս դժբախտ դէպքին վրայ անգղիական նաւերուն դէս հրամանատարը Ռուսաց զրպարտիկն առ թեւերը գրեց։

"Անկրոյ գրեալ պաշտօնակաղը՝ առ նաւահանդրատն առչեր խաբիսխ նետած բրիտանական նաւերուն հրամանատարը՝ Կոմսա Քարլէպիի բարձրապատիւ կառավարչին արժանաւոր մեծարանքը կը մուռացանէ ու իր բարձր եւ մեծարելի դրած մանցը վրայ մեսահ ըլլալով, որն որ բարեկիրթ ազգաց մէջ երբեք պակաս չէ գտնուած, կ'ապաչէ, որ կարելի եղածին չափ պատերազմին ազդեցքը մեղմացնէ, վիրաւորներու ու գերիները խնամքով հոգացուին, եւ առջիններուն իրենց ցաւերը թեթեւցնելու համար բժշկական դարմանները ըլլան։ Ձեր բարձրութիւնը ներքոյ գրեալ հրամանատարը մեծապէս շնորհապարտ կ'ընէ, մեկ որ մեռածներուն, վիրաւորներուն եւ երկեկ գերի բռնուածներուն թիւը իրեն ծանուցանել ուզէ։ — Ռուսաց զրպարտիչը ոչ ասնամանն ընդունեցաւ, եւ ոչ. ալ Անգղիացւոց կոչմանէ գնանպարար ընելու. բարուած դրոշը ճանչցաւ։

— Անգղիացիք Յունիսի 9ին Պոմերանիա (Ամաս) բերդին վրայ ալ յարձակում մ'ըրին, որն որ նոյնպէս յաջողութիւն մը չունեցաւ։ Կէսօրէն եղբը ժամը 3ին երկու կրկնայարկ շոգենաւ, եւ մէկ ուրիշ դպարի շոգենաւ մը քիչ մը յառաջ բռնուած ֆինլանդացի գնեկավարի մ'առաջնորդութեամբ բերդին մնունալով՝ սկսան անոր ամրութեանց վրայ կրակ ընել, որոնց՝ ամրացած զրպարտիչ մը մէջէն բերդապահք պատասխան կուտային, մինչեւ որ ամրացին հարաւային կողմէ կեցող մարտիկներ իր գնդակները յաջողակութեամբ նաւերուն հասցընելով եւ շարունակ մ'ամիսը կոտրելով՝ նաւերը ստիպուեցան իրենց կրակը ան մոտակոցին դէմ շարել։ Պարակոյը մինչեւ իրիկուան ժամը 8ը անխոնջ գնդաձգութիւնը կը շարունակէր, բայց իր առջեւի բոլոր ամրութիւնները կործանած տեսնելով՝ հարկադրեցաւ իր տեղը փոխել։ Ան ատեն նաւերը նորէն ամրացին գարձան, եւ իրենց թնդանօթները մեծ կոկ ընելով՝ հոգալ զրկաչափ հեռաւորութենէն կը դնդակոծէին։ Բերդին հրամանատարը Պոտիքոյ գնդապետ տեսնելով որ ինքը այնչափ հեռաւորութենէն չկրնար իրենց պատասխանել՝ ուստի ժիրը փոս ատ չկոտրելու համար՝ հրամայեց որ կրակն առ ժամանակ մը դադրեցնեն։ Բայց երբոր նաւերը խրատեան մը բանեցու. համար ամրացին մտնեցան՝ ոմանք կրակը հրացեալ գնդակներով նորէն սկսան, որով կրկնայարկ մը կրակ առաւ, իսկ ուրիշ նաւու մը գ'կը վնասեցաւ։ Ամէց Անգղիացիք սարսափելեան պատերազմը թողուլ եւ առաւանց ժամը 2ին ետ քաշուեցան։ Թնդանօթ եւ դնդակոծութիւնը օտասիկ էր եւ 9 ժամ առաւ էր, ի վերայ այսր ամենայնի բերդը շատ երեւելի վնաս մը չրրեց։ միայն 4 մեռել եւ 15 վիրաւոր ունեցաւ։ Անգղիացւոց կորուստը յայտնի չէ, բայց քիչ պիտի չլլլայ, որովհետեւ երբոր ան շոգենաւերէն մեկը՝ 25ին կէսիրէ հասաւ՝ իր մէջը 17 վիրաւոր ունէր։

— Անիշիատէն եւ ուրիշ տեղերէն գրեցին որ՝ պոմերանիոյ նորէն 26ին իրիկուան ժամը 5էն մինչեւ 27ին առաւաւոտուան ժամը 4 թշնամեաց նաւերէն գնդակոծեցաւ եւ իր ամրութիւնները շատ վնաս կրեցին, բայց աս ալ ամէնը սայլ չէրան։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

Օսմանեանի Թրէբիզոնի լրագիրը Կոստանդնուպոլսէն ստացած ամսոյն 29ին լուրը հոս սայ թէ Պէյտաքրին գործոյ պաշտօնատանին առաջամանուկոյ վարիչ՝ Շէքիպ փաշան հրաման առած է նորէն իր առջի պաշտօնին Երզրումի խորհրդոյ գահերիցութեան միտ դնելու։ Մահմատ Պէյ՝ փոխարքային դիւանապետն ալ պատաքին գործոյ պաշտօնատանին դիւանապետ դրուեցաւ, այնու եղանակաւ որ ամէն գան Ուէշիտ փաշային երթայ ծանուցանէ, եւ. ամէն հրամաններն առնէ, որն որ չեռ Պաշտօնէի տնուանը պահած է։

— Դանուբի եղերքէն կը գրեն, որ Ռուսերը Թուլուճայի ու Սիլիստրիայի քով շատ ամրոց հրամատակոցներ կը շինեն։ Ցաճիկները դէպ ի Թուրքիայ ու Ռաշովա շատ զօրք կը խրկեն՝ հեշտէս կ'երեւայ, Սիլիստրիայի պաշտպանութեան համար։ Լիւսերսի եւ քաշուող զօրաց մէկ մասը նորէն դէպ ի Քաղաքաշ սկսաւ գառնալ։ — Ինչպէս Պուքրէշէն կը գրեն՝ Կորչագով պատերազմի քովերը 30,000ի չափակ մը կը կալնի։ Ռուսերը, կ'երեւայ որ Սիլիստրիայի քով կրած նախատանաց վրէժխնդրութիւն կ'ուզեն ընել, ու նորէն Ցաճկաց հետ պատերազմիլ։ բայց աս եղանիները իրենց առջեւն առնելու։ ամսոյս 8ին երկարատեւ պատերազմներէ եղբը Ռուսաստանի քով Մորան ու Ռաստովան կողմերը, նոյնպէս նաեւ Ճուրճիվոյ Ռուսաց ձեռքէն առին, երկու կողմանէ ալ շատ մեծ կորուստներ բրեր են։

— Պուքրէշէն կը գրեն, որ Աստրխանայոյ Վալաքիա մանելու բերը ուսհասարակ ամենուն մեծ ուրախութիւն պատճառեր է, մինչեւ նաեւ Պուքրէշի մէջ տիսեր են պատարաստութիւններ տեսնել։ աստրխանայոյ բարձրացուած զրպը պատուով եւ շքով ընդունելու։ քաղաքը լուսաւորելու պատրաստութիւն կը տեսնուի եղեր, որուն համար շատերն ալ խոշոր դրներով կնոջի Աստրիա, կնոջի աստրիական զրպը գրած պատարաստած տեսնեն, Ռուսերն խմոցեր, ամէնը կոխեր ու. պատրաստուած բոլորը կոտրեր կամ այրեր են։ — Ասոր ներհակ նոյն գաւառին բնակիչներուն Ռուսաց դէմ ատելութիւնը օրէ օր կը աստիճանայ, մինչեւ Պուքրէշի Ռուս կուսակալը ուղեր է պրայները կանչել ու յանդիմանել, բայց անոնցմէ շատերը հիւանդութիւն պատճառելով՝ չեն գացեր։ Ան նիւթիւ վրայ չալ անպատուն աւելի մեծը կ'ուզենք դրել՝ թէ հիմա Ռուսաց մոլեռանդ կրօնական-քաղաքականութիւնն ինչ առաջնանի հասած է։

Աստրխանի զրոյցներուն Բուքիրէն Վառնայէն ու Շումլայէն կը գրեն թէ գաղնաւորայ զրքը՝ Վառնայէն դէպ ի Աստրն, Ցիւնոյ ու Փարուսարի յարամ կ'երթան։ Պաղդիայի եւ անգլիացի զրաց դիմաց Վառնայէն Ցիւնոյ ատենոյ Ճամբան ամէն սեսակ ծանր բեռան կառքերու համար շրջեցին։ Ցաճկաց զրքէն ալ 3000 հոգի պատուէր ընդունեցան Շումլայի ու Ցիւնոյի մէջ եղած Ճամբաները կարգաւորելու։ Ամէն որ կոստանդնուպոլսէն ու Պարկայէն զրաց նորանոր գնդեր, ձիեր, թնդանօթներ եւ ուրիշ պատերազմի հարկաւոր եղած նիւթեր

վառնա կը հասնին, եւ, անմիջապէս Շումլա կը փոխադրուին, որպէս զի նոր եկածներուն տեղ բացուի։ Թուրքս նոյն նաւահանգստին մէջ յոմնք հանուեցան ազէկ գինուած հինգ-լաստոր թնդանօթաձիգ զօրք, բնեռ տանելու դիւռաներ, մեծ քանակութեամբ վառօդ ու պատրոնէներու շինուածներ եւ ամբողջութեան հարկաւոր եղած անհամար դործիք։ 56,000ի հասնող զօրաց առողջութեան վիճակը շատ ազէկ է։ Ջերմոցի եւ փաթաւատի մէջ կեցող անդգիացի զօրքը՝ սկսաւ դէպ ի Պագարէրը յառաջ շարժիլ։ Պուլկարատանի գիւղական հին Սաւանեան սովորութեան համեմատ իրենց անուանը գոնելը օտարագի զօրաց առջեւ կը բանան, եւ իրենց աղքատին կերակուրն անոնց հետ կը բաժնեն։ բայց անգդեացի եւ գաղլիացի զօրքը ամէն բան առձեռն պատրաստ դրամով կը վճարեն, եւ կը ջանան Պուլկարներուն մէջ ազէկ համարում մը թողուլ օգնական զօրաց միջամտութեան վախճանին վրայ։

— Կուրիէրի գաւառին մէջ Ընտրոնիրով իշխանին հրամանատարութեան տակ եղող ռուսական զօրաց եւ Ցոնգկաց բոլոր մնացեալ անկանոն զօրքերէ կազմուած բանակին մէջ եղած գժբախտ պատերազմին վրայ ծանուցանել ուզ Բոնդանիմնոքլ այսպէս կը գրէ։ Օսմանեան բանակ մը, որուն մէջ 22,000 անկանոն զօրք կային՝ դարձեալ Ռուզուրկեթիի քովերը Ռուսաց հետ գտնուելուս ու 3000 հոգի կորսնցուցուց։ Բանակին հրամանատար Սէլիմ փաշան եւ պաշտօնական կառավարը Ահմէտ Փաշան փիրաւորուեր են, բայց կրցեր են մնացած անկանոն զօրքերով հետ քաշուիլ։ Ռուսերն Ռուզուրկեթիի առին։

— Կոստանդնուպոլսէն եկած ուրիշ լուր համեմատ Յունիսի 28ին Պրիւա ծովախեղդին նաւախումբը 8000 զօրքով Բասիորոսը անցեր, եւ առանց կոստանդնուպոլիս կենալու՝ գէպ ի Սեւ. ծով յառաջ գացեր է։ Իրենց ուր երթալը յայտնի չէ եղեր, որովհետեւ նոյն զօրաց հրամանատար Փորէ զօրապետն ու նաւերուն հրամանատարները՝ կնքուած հրամաններ առնին եղեր, զորոնք Սեւ ծով մտնելնէն ետքը կրնան եղեր բանալ։ Կը կարծուի թէ Սեւաստոպոլի վրայ յարձակելու դիտաւորութիւն կայ։

ԺԵՆԱՍՏԱՆ

Այս երկրէն եկած վերջին լուրը կը ծանուցանէ թէ Ջենայի կայսրն ապստամբայ դիւաւորին հետ (որն որ բուն հին Ջենայի կայսերական ցեղէն եւ հեռաւոր կայսրութեան օրինաւոր ժառանգն ըլլալը կը պնդէ) տերութիւնը բաժնելու նկատմամբ խռակցութեան սկսեր է։ Դակ փերինի տերութեան լրագիրները կը հաստատեն թէ ապստամբը մայրաքաղաքին պարապացը քով շարաչար յաղթուած ու 6—7000 հոգի կորսնցուցած են։ Զօրաց մնացածներն ալ նորէն կայսեր հնազանդիլ կ'ուզէ եղեր։ Ճանկայի մէջ, որուն նաւահանգիստն ասոր նաւերով լեցուած է՝ խռովութիւնը վերջացած չէ։ անոր հակառակ թէպէտ առնկն եղած գաւառներուն մէջ անընդհատ խռովութիւններ կ'ըլլան։ Ամբի մէջ 60 ապստամբաց դլուխ կտրեցին, որոնց համար ապրատանքը սատակի վրէժ առնելու երդումներ են։ Կ'ըսուի թէ Քանիոնի մէջ ալ խռովութիւններ եղեր են։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ազգէ յառաջանալու համար պէտք է որ հրապարակեն ուրիշներ ցուցնէ։

Ա.

Այս օրուան օրս մեր ազգին վիճակին մէջ դլխաւոր ազգ մը՝ որպէս զի ժամանակին յառաջադիմութենէն ետ չմնայ, երկու գլխաւոր պայմանի կը կարօտի։ Մէյ մ'որ ներքուստ բուն ազգին անձինքն իրենց կողմանէ գործնականապէս, ժրութեամբ եւ ամէն կարելի միջոցներով յառաջանալու եւ իրար յառաջացնելու հոգւով վառեալ ըլլան ու աշխատին։ եւ երկրորդ որ իրենց գովելի ընթացքովն արժանի ըլլան արտաքուստ ալ նոյն տերութեան՝ որուն հովանաւորութեան ներքեւ գտնուելու են, հոլով բաղձալի իրենց ամէն տեսակ յառաջադիմութեան օգնական ունենալ։ Առանք են ան կրկին խնդիրը, որոնցմով ոյնչափ ազգեր թէ մտաւոր եւ թէ տրուեստական ոլորտներուն բարձունքը պայան։ Ինչ ակար ու սնկատաբ իմաստով կ'ըլլայ՝ եթէ ան թիւեր մէկը պակաս ըլլայ։ անանկ որ՝ փուռ ու փարատ է տերութեան ամէնէն սքանչելի խնամքը, երբ որ ժողովուրդն ինք իրմէ չտրամ։ ինչպէս շատ փորձեր կը վկայեն։ Ամենապէս իր ծաղկելուն միտակ աշխատող ազգ մը, բարերեր երկիր մէն է առանց մշակի ձեռնասուութեան, եթէ տերութեան նպաստն իր հետ չունենար։ ու միտակ քիչ պտուղ կրնայ յառաջ բերել։ Լակ եթէ աս երկու կոզմի ձեռք ձեռքի տալով՝ ամէն մէկը իրեն պատշաճ կերպովը դուրդրնթանայ, ոն տարն յառաջ կու գայ ան գիրեցիկ միտքանութիւնը, ոն ցանկալի պաշտպանութիւնը, որն որ ամէն բնական ու արուեստական յարմարութիւնները յաջողութեամբ ու զարմանալի եղանակաւ կը յառաջացնէ։ Մեր ազգին վրայ դալով՝ ուրախութեամբ կը տեսնենք որ ապրիլն սկսած է բոլորը նշանաբ յառաջադիմութեան կոչմը շարժիլ, բայց ասոր վրայ ուրիշ անդամ խօսած ըլլալով՝ հատուցս խնդրոյն երկրորդ մասին վրայ միայն կը ճառենք, պարզապէս իմ իմ միջոցներով մեր ազգը իր յառաջադիմութեան շարժումներ մէջ տեսութեան գրաւոր սահմանակութիւնը պիտ՝ որ վստահի։

Ազգերուս վիճակին ամէն պարագաները մտածելով՝ աս բանիս համար մենք երկու դիւաւոր միջոց կը տեսնենք։ Ա. Տերութեան անկեղծ սէր, Բ. Գիտութիւնամբ եւ լուսեղի մարդիկ հանել, Գ. Հաստատութեան վստահութիւնը վստաքնիլ։

Ա. Տերութեան անկեղծ սէր։ Ցայտնի է որ ասոնց ծայրն եւ. եկեղեցական օրէնքներն ու մարդուս ուղիղ բանաւորութիւնը՝ նպատակին անկեղծ ու հաստատակամ տիրապետութիւն կը պատուիրեն, ասոր վրայ տարակոյս չկայ, եւ մեր ազգին վրայ խօսելով՝ ասոր ընդհանրականութիւնը՝ չէ թէ միայն մեր մը ան նկատմամբ արատ բերած չէ, հապա նաեւ նոյն պարագը անթերի կատարելու համար ներքին հանգամ ու յաժարութիւն մը ամէն տեղն մեր ժողովրդեան քաղաքականութեան օգնական ակերը եղած է։ անոր համար մենք ալ աս բանս ենթադրելով՝ ասոր մէկայ երեւելի պրագանեներուն կամ թիւ բանք՝ շարժառիթներուն կ'անցնինք, զորոնք հիմակուան ժամանակիս ազգեալ հանգամանքներուն համար՝ բիւ մ'ընդարձակ մեկնելը մեզի մեծապէս հարկաւոր կ'երեւայ։

Ընդհանուան տեսնս Հայ ազգը որչափ որ հողագնտիս տակն դին ցրուած ալ ըլլայ, այսու ամենայնիւ գլխաւորապէս հինգ տերութեան մէջ կրնանք բաժնելի, որ են՝ Ռուսական, Ռուսական, Աւստրիա, Հնդկաստան ու Պարսկաստան։ տակաւին թուական համեմատութիւնն անհիշատակ բաղդատելի մեծ մասը, այսինքն եօթին հինգը Օսմանեան պետութեան մէջն է։ Ուստի եւ. աս հաստատեալ նիւթը բնականապէս կ'ամփոփուի նոյն տերութեան մէջի ազգայնոց վրայ։ — Ան այս մէկ մը կրնանք մտածել բարձագոյն Դրան վարմունքը։ Հոս անմիջապէս կը տեսնենք որ անխնայ քանք մը կայ օրէ օր ժամանակիս հասնաձայն բարեկարգութիւններ դնելու, առանց դանդաղութեան՝ արդիւնքը վարձատրելու, ազգաց հաւասարութիւն տալու՝ տերութեան բնակիչներն ու պատիւները ամենուն ալ միօրինակ բաժնելու ուղիղով, նաեւ աս հաւասարութեան դէմ դիմողներն ըստ պատշաճի նուաճելով։ Եւ աս նոր կարգերը հինգակ այնպիսի ատաճանի մը հասած են, որ գրեթէ ալ չեն կրնար գադրիլ։ ոչ. եւ գառնալ, հապա մնալուանք թէ վերջին ատաճանի հաւանական է որ իրենց սկսած քայլերը յառաջանան, որմէ Օսմանեան տերութեան անհնդրարեկամները թէ ընդհանուր պետութեան որոշ դատաւորներն եւ թէ մասնաւոր հայատակ ազգաց երջանկութեանը համար շատ բաներ կը յուսան ու կը բաղձան։ — Դարձեալ՝ Օսմանեան տերութիւնը ոստիանութիւնները կը յարգէ։ թէպէտ ամէն տերութեան մէջ ազգայնութեան մը գոյութիւնը, ոնոր իրաւունքները պահպանելը բնութիւն համարուած է, եւ ով որ աս բանիս ձեռք կը դարնէ, առանց բնաւորը բուելու՝ վերջնար պրծիլ, է վերջ այսր տեղ մեր ազգը կրնայ մտածել որ ուրիշ տեղ իր ազգայնութիւնը ամենայն նկատմամբ ծաղկեցնելու համար ասանկ նպաստաւոր վիճակ մը կրնար արդեօք ունենալ։ — Կիսնակն նկատմամբ ազգը բռնադատութեան ալաս է, եւ այս՝ չէ թէ միակ մարդասէրներն մէջ եւ ոնոր բոլորտիքը, հապա նաեւ տերութեան ամենէն հեռաւոր գաւառներն ալ, ուր սեղերը՝ ինչպէս բարձրագոյն Դրան այդպէս տարամագրութիւններէն կը գուշակուի, քիչ առնեն այնպէս կ'ըլլայ որ քրիստոնեայք կրոնի հրապարակական ու ոնակոն պաշտամունքներուն մէջ բոլորովին ազատ կ'ըլլան ու մէյ մ'ալ երբեք անիրաւ. Ներքեւն չեն կրեր։ — Ընդհանրապէս նկատմանք տարբ է որ մեր յիշուն հրապարակական գործառնութեան մէջ դեռ շատ բարձր ու պիրկ ատաճանի մը կրնայ հասնիլ, բայց բարձրագոյն Դրան արդեն մի դրած չէ, այլ ընդունն մշակելու եւ ծաղկեցնելու դարձրը մեր ազգին ձեռքը աղատ թողուած է։ — Խակ ազգին վրայ երեւ դնելու կամ ազդայնոց մէջ պատահած վիճակներն դրդռդռանը կոտրելու կողմանէ բարձրագոյն Դրան դարձեալ շատ գովելի է։ Ինք տերութեան գրեթէ ընդհանուր գործառնութիւնները միայն կը կարգադրի ու ազգին վրայ վերին խնամակալութիւն մ'ունի, այնպէս որ ազգը իմաստութեամբ վարուելով՝ տերութեան ընդհանուր օգտին չվնասելէն ետքը՝ իրեն վերաբերած օրէնքները ուզածին պէս կրնայ դնել, ոլով գրեթէ ինքնօրէնութեան (municipalité) իրաւունք մը կը վայելէ։ Եթէ ազգային դատաստանարանները աս բանիս յարդը ճանչնալով՝ ամէն դեպքը խազաղութեամբ, արդարութեամբ եւ իրաւունքութեամբ լրջնցնեն, ազգայնոց դատերուն համար արտաքին ատեանները գրեթէ ամենեւին հարկաւոր չ'ըլլար։ Տերութենէն շնորհուած աս եւ ասանց նման բարերարութիւններն ու. ոնոնցմէ բխելու օգուտները բաւական պէտք են ըլլալ մեր ազգանոց սիրտը Դրան հետ անկեղծութեամբ կապելու։

Բայց նոյն՝ գուցէ ըստ իմիք ատար երեւցուլ խնդիրը կրնանք մէյ մ'ալ ազգային հայեցուածով նկատել։ Մեր հայրենական գաւառը Տաճկաստան չէ։ սարդ է։ բայց մեր հայրենական գաւառը, դրեթէ բոլորդակ, Տաճկաստանի մէջ է։ Ազգը ասանկ համեմատութեան ու ասանկ դիրքի մէջ գտնուելով՝ իր օգուտն ու պատշաճը բնականապէս ան կը ուրվիցնէ որ ինք ղինքը հայրենիքէն դուրս կամ գերութեան վիճակի մէջ չտեսէ, այլ մնայուանդ թէ համարի որ իր հայրենեացը սահմանները հիմնակ ընդարձակուած ըլլան, եւ անոր համար ալ բնական երկիրը իր հայրենիքը սնոլ, տերութիւնը երեն եւ. դինքն ալ քաղաքականապէս տերութեան համարի։ Մէ հարեան երկրին օրինաւոր տէրն եղած է եւ զանազան ազգաց քաղաքական հայր, ուրեմն ազգն ալ տերութեան քաղաքական որդին է, ուրեմն տերութիւնը իրարու իրեն ընդանիքը ճանչնալով՝ ձեռքէն եկածին չափ անոր գաղութ ելնան արգելլ, անոր բարիքը բաղձալ, գիտնալով՝ որ իր առանձնական շահն ու բարիքն ալ տերութեան շահեն զատ չեն, հապա անոր հետ կապուած են, իր մասնաւորական յառաջադիմն ու խաղաղ յաջողութիւնը միայն աս կերպով կ'ըլլայ, եւ նոյն իսկ հայաստանի կողմերը՝ միայն աս եղանակաւ կրնան ծաղիլ ու շինուիլ։ Ազգին ճշմարիտ բարեկամը, ազգին իրական օգտաւոր բարեգործողը՝ անոր երջանկութեանը համար ասկիլ աւելի օգտակար խորհուրդ գժուարաւ կրնայ տալ։ Մեզի կ'երեւայ որ ազգը հասուն խորհրդով ասանք կրնէր ըլլայ նէ, շատ գործնական համարումներ կրնայ ստանալ, եւ իր ընթացքին մէջ անկեղծութեամբ նոյնները ցուցնելով՝ բարձրագոյն Դրան աս ջերը շատ բան կը շահի։

ԱՔԵՔԵՏՔԱՊԱՏ ԼՈՒՐԵՐ

Դուբրովնիկ։ Յունիսի արմատաց Հունձքը թէպէտ եւ անգնալ ասբան համեմատութեամբ 1/3 աւելի կը համարուի, բայց դեռ վիճաւանոցը նոյ ցորեն քիչ եկաւ, ան ալ բաժին բաժին ծախող խանութպանները տեսացուց համար գնեցին։ — Ասոր հակառակ, 50,000 արտակ ստրկուած բակլայ արդէն հոս հասած է, որն որ անմիջապէս Ադրիանոպոլիսի համար ծախուեցաւ, վրայէ վրայ հաշուելով գներ՝ 60էն 81—82 դուրուշի։ Օգոստոս ու Սեպտեմբեր ամիսներուն մէջ դնուելիքներուն գներ՝ մէկ արտէզը 75 դուրուշի էլաւ։ Անկէ ետքն ըլլալու առուորին գրեթէ ամէն տարբերութիւն ծախողներուն ու գնողներուն մէջը լմնցաւ։ իսկ Պէյրութ ու Ջաֆայեց մեծ ամէն հոլատերները շատ պանցնդին պահանջած ըլլալնուն համար, ապրանքներն չկրցան ծախել,

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԳՐԱՄԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

ՅՈՒԼԻՍԻ 11 (ՀՈՒՆԻՍԻ 29)	12 · (30)	13 · (1)	14 · (2)	15 · (3)	17 · (5)				
Լամբերտաս 100 հոլանդ. ֆլ. արծ. ֆիւռ. 105½	109	109	110	110		2 ամիս տեսակ. նոյնը			
Լիվերպուլ 100 գրիվանդի ֆիւռ. 129⅞	130⅛	131¼	130¾	130¾	129	½ „ „ „			
Լիսբոնա 300 Դոմիտոն. ֆիւռ. 127½	126¼	126¼	126½	127	127½	2 „ „ „			
Լոնտոն 1 փաունտ ոսկերվոն 12,36	12,43	12,43	12,44	12,40	12,32	3 „ „ „			
Համբուրգ 100 մարկ ոսկեղէն 95¼	96½	97	96¾	96¾	95¾	2 „ „ „			
Մարսիլիա 300 Ֆրանկ 152	152	152	152	152	150	2 „ „ „			
Միլան 300 աւստրիական լիրա 128	128½	129	128½	128¾	127	2 „ „ „			
Փարիզ 300 Ֆրանք 151¼	153	153	153½	152¾	150½	2 „ „ „			
Պրանդենբուրգ առ. Ռայխ 120 ֆիւռ. 128½	130	130½	130	130	128⅞	3 „ „ „			
Ղ. Պոլիս 1 ոսկեղէն արծ. ֆիւռ. վարագ 364	361	364	364	364	370	31 օր „ „			
Պարսկ. „ „ „ „ 212	212	212	212	212	216	31 „ „ „			
Ցանկացած 1 ոսկի 35¼	35½	36¼	35¾	35¾	33⅞				
(ազգեր) 1 Ռաշտիի 31	31¼	32	31½	31¼	29¼				